

Оксана КАПРАН,

orcid.org/0000-0003-0505-1889

*старший викладач кафедри образотворчого мистецтва та дизайну
Сумського педагогічного університету імені А.С.Макаренка
(Суми, Україна) kapranok@ukr.net*

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В ПЕЙЗАЖІ ЗАСОБАМИ ОЛІЙНОГО ЖИВОПISY

У статті представлено теоретичне обґрунтування проблеми формування художнього образу в пейзажі засобами олійного живопису, що включає дослідження сутності цього мистецького жанру, необхідність збереження та розвитку пейзажного напрямку в контексті викликів та тенденцій сучасності та його поширенню серед сучасної аудиторії. У роботі надається аналіз актуальних досліджень та поглядів вчених, зокрема, наукових статей, в яких порушуються питання розвитку та методів застосування олійного живопису для формування художнього образу в пейзажі, досліджується процес трансформації творчого задуму в образотворчій діяльності та приділяється увага аспектам сприйняття живописних творів.

Основною метою статті є розкриття особливостей формування художнього образу, відображення стану природи в пейзажі засобами олійного живопису з урахуванням факторів історичного розвитку пейзажного жанру в контексті застосування композиційної, стилістичної та колористичної живописних методик. Крізь призму історичних аспектів еволюції пейзажного живопису на різних етапах розвитку мистецьких течій, відслідковується поява та генезис реалістичних тенденцій у образотворчому мистецтві та перехід від традиційної академічної школи до плерного живопису.

В дослідженні висвітлено поняття художнього образу, як авторської інтерпретації навколишнього світу, та методи створення його виразності. Особлива увага акцентується на зв'язку формування художнього образу пейзажу з законами творчого процесу, якій складається з комплексу засобів, таких як композиційна побудова твору, характер мазка, відображення світло-тіньових відношень, повітряної перспективи, де ключовим чинником виразності є колорит картини. Колір розглянуто як засіб, що здатен впливати на характер та образ живописного твору мистецтва та сприяти вирішенню проблеми передачі стану в пейзажному живописі. Результати дослідження свідчать про значущість кольорової складової в процесі формування цілісного художнього образу пейзажу, як на етапі формування образу-задуму майбутнього твору, так і на етапі сприйняття картини глядачем.

Ключові слова: *пейзажний жанр, олійний живопис, художній образ, твір мистецтва, творчий задум, колористичне рішення.*

Oksana KAPRAN,

orcid.org/0000-0003-0505-1889

*Senior Lecturer at the Department of Fine Arts and Design
Sumy Pedagogical University named after A.S. Makarenko
(Sumy, Ukraine) kapranok@ukr.net*

ASPECTS OF FORMING AN ARTISTIC IMAGE IN THE LANDSCAPE USING OIL PAINTING

The article presents a theoretical grounding of the problem of forming an artistic image in landscapes by using oil painting, including a research of the essence of this artistic genre, the need to preserve and develop the landscape trend in the context of the challenges and trends of our time and its dissemination among the modern audience. The work provides an analysis of current research and views of scientists, in particular, scientific articles that raise issues of development and methods of using oil painting to form an artistic image in the landscape, examines the process of transformation of the creative idea in visual activity and pays attention to aspects of the perception of paintings.

The main purpose of the article is to reveal the peculiarities of forming an artistic image, reflecting the state of nature in the landscape by using oil painting, taking into account the factors of the historical development of the landscape genre in the context of the application of compositional, stylistic and coloristic painting methods. Through the prism of the historical aspects of the evolution of landscape painting at different stages of the development of artistic trends, the emergence and genesis of realistic tendencies in the visual arts and the transition from the traditional academic school

to plain air painting are traced. The article highlights the concept of an artistic image as an author's interpretation of the world around him and the methods of creating its expressiveness. The special attention is focused on the connection between the formation of the artistic image of the landscape and the laws of the creative process, which consists of a set of means, such as the compositional structure of the work, the nature of the brush stroke, the reflection of light and shadow relations, and the aerial perspective, where the key factor of expressiveness is the color of the picture. Color is considered as a means that can influence the character and image of a pictorial work of art and contribute to solving the problem of conveying a state in landscape painting. The results of the study show the importance of the color component in the process of forming a holistic artistic image of the landscape, both at the stage of forming the image-concept of the future work and at the stage of perception of the picture by the viewer.

Key words: *landscape genre, oil painting, artistic image, work of art, creative idea, coloristic solution.*

Постановка проблеми. Сутність олійного пейзажного живопису полягає в його унікальних художніх можливостях та здатності зобразити природне середовище на полотні олійними фарбами. Формування художнього образу у пейзажі, відображення та вираження стану природи засобами олійного живопису виникає з необхідності збереження та розвитку жанру пейзажу в контексті викликів та тенденцій сучасності. Велика увага приділяється збереженню цього виду мистецтва та його поширенню серед сучасної аудиторії. Крізь призму цієї проблеми необхідно розглянути такі аспекти, як аналіз існуючих художніх засобів та пошук нових методів вираження, вплив соціальних, культурних, технологічних та психологічних факторів на створення образу пейзажу та його сприйняття глядачем.

Проблематика пейзажу має не лише художнє, а й культурологічне значення, символізує різноманітні емоційні й філософські аспекти. Розв'язання цієї проблеми передбачає аналіз тенденцій та перспектив розвитку, вивчення історії олійного пейзажного живопису, розробку творчого підходу до створення пейзажів, опанування нових методик навчання.

Мета роботи: полягає в розкритті особливостей формування художнього образу, відображенні стану природи під час зображення пейзажу засобами олійного живопису з урахуванням факторів історичного розвитку пейзажного жанру в контексті застосування композиційної, стилістичної та колористичної живописних методик,

Аналіз актуальних досліджень. Питання розвитку та методів застосування олійного живопису для формування художнього образу та відтворення природного стану в пейзажі детально розглядаються в творах як іноземних, так і вітчизняних дослідників. Зокрема, в роботі К. Лелеко та професора, академіка Національної академії мистецтв України В.Г. Чуприна, предметом дослідження якої є особливості формування художнього образу засобами олійного живопису. Н.М. Дігтяр – викладач кафедри образотворчого мистецтва Полтавського державного національного університету

ім. В.Г. Короленка, наводить дослідження методів досягнення глибини простору в зображенні природи в різних композиційних форматах.

Процес трансформації задуму в образотворчій діяльності аналізує в наукових публікаціях член-кореспондент НАН України Н.Б. Медведєва, яка досліджує процеси сприйняття живописних творів, та інші сучасні публікації, в яких також висвітлюються аспекти еволюції пейзажного живопису та способи його втілення.

Особливості історичних етапів розвитку пейзажу як жанру розкривається в працях Народного художника України Ю. Скаканді, який аналізує художні засоби і технологічні прийоми, які застосовувались під час зображення пейзажу на різних етапах розвитку мистецьких течій. Етапи еволюції в образотворчому мистецтві, крізь призму розвитку пейзажного живопису аналізуються в наукових роботах Ореста Макоїди – кандидата мистецтвознавства, наукового співробітника інституту народознавства НАН України, якій відслідковує появу та генезис реалістичних тенденцій у образотворчому мистецтві. В цьому контексті, український мистецтвознавець, художник-графік, педагог, Член Національної спілки художників С.І. Побожій, аналізує тему природи у творчості венеціанських живописців.

Специфіка та формування художнього образу природи, пейзажу в українському живописі вивчається такими вченими як Ю. Соловйов, Л. Руденко, А. Жаборюк, Г. Скрипник, Г. Скляренко, та інші.

Виклад основного матеріалу. Основною метою жанру образотворчого мистецтва «пейзаж» є відтворення, або творення, образу природи за допомогою різних образотворчих технік та засобів. Поняття «пейзаж» використовується для опису конкретного художнього твору, який демонструє красу та неповторність природного середовища. Мистецтво пейзажу має давню історію. Передумови пейзажу з'явилися в епоху неоліту в зображеннях на кераміці, схематичних наскальних малюнках та інших оповіданнях, коли малювання природи розглядалося як зображення середовища дії. Давньоримський живопис зображує

самостійні пейзажі, які з'являються в ілюзійних картинах, що прикрашають житлові приміщення в Середньовічному європейському мистецтві пейзажі справляють зовсім інше враження. У період, коли мали право на зображення лише релігійні композиції, художники трактували пейзажі як зображення оточення персонажів. Зовсім по іншому був представлений пейзажний живопис у середньовічному Китаї, цей вид мистецтва займав дуже важливе місце, оскільки природа, яка вічно оновлюється, вважалася найочевиднішим втіленням світового закону (Скаканді, 2015: 255).

Набагато пізніше ніж у східних країнах, пейзаж, як окремий жанр, з'явився у Європі. Велику роль у формуванні пейзажного живопису відіграли європейські мініатюристи. Ці витончені і яскраві малюнки, що розповідають про пори року, польові роботи та відпочинок, показують глядачеві пейзаж, виконаний з майстерною передачею повітряної перспективи та увагою до деталей.

Великий інтерес до пейзажу виявляється в картинах раннього Відродження. Художники ще не вміють передати простір, переповнюючи його ландшафтними елементами, які не підходять один до одного за розміром, але картини свідчать про прагнення художників досягти гармонійного та цілісного зображення природи та людини.

У Високому Відродженні натуралістичні мотиви стали відігравати більш важливу роль. Багато художників починали з ретельного вивчення природи. Відмовившись від звичної побудови просторових планів у вигляді сцен, нагромадження неузгоджених за розмірами деталей, вони звернулися до наукових розробок у галузі лінійної перспективи.

Велику роль у створенні пейзажного жанру відіграли майстри венеціанської школи. Першим художником, який надав значення пейзажу, був Джорджоне, який творив на початку XVI ст. Джорджоне вплинув Тиціана, який, у свою чергу, зіграв велику роль у формуванні всіх видів європейського пейзажного живопису. Не обійшов увагою відомий художник і багатопланові краєвиди. На багатьох його картинах зображені величні образи природи (Побожій, 2017: 184). Для творів Веласкеса характерні пейзажі, що відображають уважне спостереження, оскільки майстер віртуозно передає свіжість зелених просторів і теплих відтінків. Світло ковзає крізь листя дерев і високі кам'яні стіни.

Пейзаж як самостійний жанр у європейському мистецтві виник у XVII ст. У період класицизму були закладені принципи створення ідеальних пейзажів, які побудовані на засадах норматив-

ності, ігнорування особистих почуттів. Класики трактували природу як світ, підпорядкований законам розуму.

У другій половині XVIII століття в мистецтві з'явилося нове ставлення до природи. У пейзажному живописі епохи Просвітництва не залишилося і сліду від колишньої пасторальної традиції. Художники прагнули правдиво відобразити стан природи. (Макоїда, 2014).

Впродовж XIX століття багато художників відмовились від традиційної академічної школи і звернулися до пленерного живопису. Традиційні пленери найчастіше пов'язувалися з загальною тематикою – зображенням природного пейзажу з натури, тоді як інновації добре поєднуються із певним творчим концептом, якій пропонується як ідейна основа для більш суб'єктного трактування живописного образу (Жук, 2020: 112). Ця тенденція в поєднанні з новими ідеями про колір і винаходом нових пігментів призвела до появи нового напрямку, відомого як імпресіонізм. Такі художники, як Клод Моне та Ренуар, створили полотна, які багато в чому були не меншими, ніж шедеври минулого, але з досі невідомим відчуттям сучасності в стилі та мальовничою прямою. Пейзажі на відкритому повітрі, написані Клодом Моне, Камілем Піссарро та Альфредом Сіслеєм, відображають глибокий інтерес художників до мінливого світла в навколишньому середовищі. Роботи імпресіоністів показують не тільки сільську природу, а й живий і динамічний світ сучасного міста.

В українському образотворчому мистецтві пейзаж до XIX століття не розглядався як окремий жанр, а служив фоном для різноманітних живописних композицій. Проте такі українські митці, як І. Роткович, Г. Кондзлевич, Ф. Боровиковський у своїх творах приділяли велику увагу пейзажам. Вони передавали емоційне сприйняття української природи, яка завжди була піднесеною, поетичною, відбивала настрої героїв і події.

Олійні пейзажі вирізняються глибиною, насиченістю кольорів, відтворенням світлотіні, що дозволяє створювати реалістичні та емоційне насичені образи природи. Образотворче мистецтво стає важливим інструментом саморозвитку і самопізнання людини в її взаємодії з навколишнім світом. Перетворюючи власні враження у твір мистецтва, митець може висловити своє ставлення до природи, своє ставлення до світу та подій. Сенс, втілений у пейзажі, може спонукати глядача задуматися над сучасними проблемами або просто насолодитися красою природи.

Олійна живописна техніка, яка використовується художниками по всьому світі, є найпопу-

лярніший в мистецтві впродовж всіх історичних етапів розвідку пейзажного жанру. Техніка, яка налічує кілька століть, залишається популярною й сьогодні. Це пов'язано не тільки з можливістю отримання розмаїття відтінків кольорів, а з тим, що олійні фарби дуже стійкі й можуть залишатися незмінними століттями. В руках відомих майстрів можливості олійного живопису призвели до створення вражаючих пейзажів у світовому мистецтві. Художнику, якій працює олійними фарбами, для створення на полотні конкретного художнього образу, необхідно досягти насиченості кольору та максимальної глибини тону. Важливо не лише знати прийоми, що сприяють художньо-естетичній виразності, а й розуміти окремі компоненти, тісно пов'язані з категорією художніх образів, що є вирішальним фактором у використанні художніх методів і прийомів. Це зумовлено складністю розуміння самого твору, адже його властивості належать різним явищам як на рівні змісту, так і на рівні феноменологічному (Піддубна, Максимчук, 2020: 179).

Формування чуттєвого, глибокого та емоційного образу природи засобами олійного живопису є складним процесом, який передбачає розуміння структури побудови зображення, глибокого пізнання світу природи, вміння відчувати та передати на полотні зміст краси кожного природного стану. Художній образ в пейзажному живописі пов'язаний з естетичними та психологічними законами творчого процесу та складається з комплексу засобів, які свідомо або інтуїтивно використовує митець під час створення картини. Одним з перших етапів формування художнього образу є композиційна побудова живописної роботи. Основна мета композиції твору – досягнення художньо-образної цілісності. Правильна побудова композиції можлива лише за допомогою використання композиційних принципів організації площини, серед яких можна виділити основні: принцип цілісності – зумовлює сприйняття зображення, як єдиного цілого. Принцип контрастів – контрастні лінії, форми та об'єми формують виразність твору і завершеність композиції, безпосередньо впливаючи на сприйняття її глядачем. Принцип нюансів передбачає взаємодію подібних, але не однакових елементів у композиції. Принцип підпорядкування всіх засобів композиції ідейному плану, який вимагає того, щоб кожна деталь твору слугувала його ідейному змісту, що дозволяє створити цілісний, виразний і високохудожній твір (Дігтяр, Тарасенко, 2020: 51). Залежно від основної ідеї та настрою картини, композиція може бути пробувана не різних засадах. Під час планування

майбутнього твору, з метою акцентувати увагу на окремих елементах або деталях композиції, автор може використовувати симетричність або асиметричність. У деяких випадках більш відповідна статична і нерухома симетрична композиція, у інших, більш доцільно може бути використання динамічної асиметрії.

Основним законом композиції, який об'єднує всі принципи побудови зображення, є закон гармонії. Композиційна гармонія – це відповідність частин і цілого одне одному, об'єднання різних компонентів малюнка в єдине органічне ціле. У гармонії внутрішній порядок і міра існування набувають зовнішнього вираження. Закон композиційної гармонії включає сукупність правил і прийомів. Врівноваженість у розташуванні та взаємодії елементів, пластичність зображення, досконала виразність форм, кольорове середовище, відповідність форми і змісту, точно передані асоціації – усе це відмінні риси гармонійно побудованого твору. Гармонійне зображення на полотні є своєрідною інтерпретацією навколишнього світу з урахуванням законів композиційної цілісності та рівноваги.

Якщо композиційне розміщення елементів зображення для створення гармонійного художнього образу характерно для всіх видів образотворчого мистецтва, то ознакою саме олійного живопису є формування зображення за рахунок використання мазка та кольору. Мазок в олійному живописі – основний технічний прийомом, що дозволяє передати безліч аспектів під час зображення природного середовища. Використання різних за характером видів мазка (вертикальний або горизонтальний, м'який, гладкий, роздільний, пастозний, знервований) сприяє передачі тривимірної форми, характеру матеріалу та текстури (Скаканді, 2015: 257). У поєднанні з кольором мазок відтворює розмаїття світу, а його характер сприяє створенню емоційної атмосфери твору, передає почуття і настрої художника.

Також з використанням колористичної складової, яка обрана для зображення даного мотиву, пов'язані такі важливі компоненти створення художнього образу твору, як світло-тіньові відношення та повітряна перспектива. Колір, має особливе значення в живописі та є базовим складником цього виду образотворчого мистецтва. Саме колір є ключовим елементом виразності та потужним засобом створення чуттєвого художнього образу як на етапі формування образу-задуму майбутнього твору, так і на етапі образу-сприйняття картини (Лелеко, 2021: 9). Колір у творах мистецтва, відтворюючи різноманіття кольорів

у реальності, має особливі можливості та функції, які створюють певне враження, підкреслюють сюжет і емоційний стрій. В будь-якому напрямі живопису художній твір використовує властивості людського зору, свідомості та підсвідомості, для раціонального та гармонійного використання кольорів. Дослідження багатьох вчених доводять здатність кольору підсвідомо впливати на людину та викликати різноманітні емоції, заспокоювати або хвилювати. Колір твору мистецтва впливає на глядача на психологічному та культурному рівні. Певні поєднання кольорів здатні створити необхідний настрій та «регулювати» сприйняття картини глядачем. Формування художнього образу твору мистецтва відбувається під впливом колірної композиції. Характер колірної рішення картини залежить від задуму митця, воно може бути стриманим або контрастним, теплим або холодним. (Капран, 2023: 17).

Кожен художник інтерпретує колір по-своєму. За рахунок вдалого кольорового рішення митець здатен розкрити чуттєвий образ природи, передати власне бачення й емоційне наповнення пейзажу. Спостерігаючи за розмаїттям кольорів, яке існують в довкіллі, автор, під час творчого процесу, розкриває і узагальнює їх, а іноді, трансформує і переосмислює, відповідно до власного задуму (Медведева, 2009: 152).

Завдяки знанням з колористики та відомості про можливість кольору емоційне та психологічно впливати на почуття глядача й людини взагалі, живописці здатні створювати певні за характером образи природи. В залежності від живописної техніки, прийому роботи з мазком, а, найголовніше, колірної гами, може змінюватись загальний художній образ картини. В пейзажі, якій зображено в ранковому пору, в більшості випадків, будуть переважати відтінки холодних кольорів; в вечірньому – переважно теплі відтінки; зображення опівдні – повинно бути більш контрастним, з підкресленням світло-тіньових співвідношень; зображення природи в сутінках, або в ночі – потрібно будувати на відтінках наближених за кольоровим тоном. Також, по-різному за кольоровими характеристиками, будуються художні образи пейзажних етюдів в залежності від пори року та погодних умов. В більшості випадків, в залежності від творчого задуму, живописець, за допомогою кольорової складової, виділяє композиційний центр картини, підкреслює глибину простору та підсилює контраст та світло на першому плані кар-

тини. Розташування кольорових плям впливає на відчуття повітряної перспективи в живописному творі. Для підкреслення глибини дальнього плану використовуються більш холодні та стримані відтінки кольорів, і навпаки, теплі відтінки, які здатні візуально наближати зображення, підкреслювати джерело світла в більш контрастній інтерпретації, характерні для першого плану картин. Одним із найважливіших завдань художника є створення цілісного художнього образу, під час створення композиції враховують і розташування кольору на полотні, саме за рахунок врівноваження колірних мас можна вирішити проблему загальної рівноваги гармонійного художнього твору.

Висновки. Формування художнього образу пейзажу пов'язано з вивченням естетичних та психологічних законів творчого процесу і умовно складеться з образу-задуму, самого твору мистецтва і образу-сприйняття. Створення глибокого чуттєвого художнього образу в олійному живописі ґрунтується на взаємодії таких складових образотворчого мистецтва як композиція твору, характер мазка, передача світло-тіні та глибини простору, загального колористичного рішення, де колір, є базовим складником та засобом. Вміння художника є ключовим в творчому процесі, якій можна умовно поділити на два етапи: спостереження розмаїття кольорів, бачення особливості конкретних об'єктів природи та узагальнення, переосмислення і трансформування їх в художні образи, відповідно до власного задуму.

Дослідження дозволило з'ясувати, що формування художнього образу пейзажу вимагає від автора вміння створити сприйнятим емоційний стан природи, якій може бути суб'єктивним і залежить від таких чинників як: соціальний і культурний контекст, в якому він був створений та індивідуальні якості самого митця, в той час, як образ-сприйняття залежить від специфіки свідомості та естетичного досвіду тих, хто сприймає цей художній образ.

Отже, формування художнього образу в олійному пейзажному живописі є складним та багатограничним процесом, що вимагає вміння художника використовувати різноманітні технічні та естетичні прийоми для успішного втілення своїх ідей та емоцій у творчий процес, де створення картини це спроба відобразити власні почуття та емоції, які здатні спонукати до роздуму, вселяти в глядачів почуття оптимізму, змінити сприйняття світу і навколишнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дігтяр Н., Тарасенко О. Композиція в пейзажі: художньо-педагогічний аспект. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*: зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань. 2020. №2 (22). С. 49-55.
2. Жук А. Традиції та інновації в українському пленерному русі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський зб. наук. пр. Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. Вип. 30, том 1. С. 110-115.
3. Капран О. Аспекти впливу колірного рішення на сприйняття живописного твору. *Слобожанські мистецькі студії*: зб. наук. пр. Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. Суми. 2023. Вип. 1. С. 14-17.
4. Лелеко К. М. Особливості формування художнього образу засобами олійного живопису. кваліфікаційна робота наук. керівник проф. В. Г. Чуприна. Херсонський державний університет. Херсон. 2021. 18 с.
5. Макояда О. Особливості розвитку страсної тематики у мистецтві Західної Європи XI–XVIII століть. *Народознавчі зошити. Часопис інституту народознавства НАН України*. 2014. №6 (120). С. 1448-1462.
6. Медведєва Н.В. Особливості процесу трансформації художнього задуму в образотворчій діяльності. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. пр. інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Житомир. 2009. С. 150-161.
7. Піддубна О., Максимчук А. Розвиток художньо-творчих здібностей студентів під час самостійної роботи з дисциплін «Живопис», «Композиція». Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том IV: Зміни та синергія в розвитку науки та освіти: колективна монографія. Конін – Ужгород – Херсон – Київ. 2020. С. 176-187.
8. Побожій С. І. «Гроза» Джорджоне де Кастельфранко і духовний світ художника. *Світгляд - Філософія – Релігія*: зб. наук. пр. Сумського державного університету. Суми, 2017. Вип. 12. С. 179-186.
9. Скаканді Ю. Ю. Мистецтво пейзажу. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Київ. 2015. № 5. С. 254-260.

REFERENCES

1. Dihtiar N., Tarasenko O. (2020) Kompozytsiia v peizazhi: khudozhno-pedahohichnyi aspekt. [Composition in the landscape: artistic and pedagogical aspect] Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia: zb. nauk. pr. Umanskooho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny. - Problems of training a modern teacher: collection of scientific works of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2(22). 49-55. [in Ukrainian].
2. Zhuk A. (2020) Tradytsii ta innovatsii v ukrainskomu plenernomu rusi. [Traditions and innovations in the Ukrainian plenary movement] Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zb. nauk. pr. Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. - Actual questions of humanitarian sciences, interuniversity collection of scientific works of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 30.1. 110-115. [in Ukrainian].
3. Kapran O. (2023) Aspekty vplyvu kolirnoho rishennia na spryiniattia zhyvopysnoho tvoruu. [Aspects of the influence of color scheme on the perception of a work of painting] Slobozhanski mystetski studii: zb. nauk. pr. Sumskooho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni A.S. Makarenka. - The Slobozhansky art studios, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, 1.14-17. [in Ukrainian].
4. Leleko K. M. (2021) Osoblyvosti formuvannia khudozhnoho obrazu zasobamy oliinoho zhyvopysu. [Features of forming an artistic image using oil painting] Kvalifikatsiina robota nauk. kerivnyk prof. V. H. Chupryna. Khersonskyyi derzhavnyi universytet. Kherson. - Qualification work of scientific supervisor Prof. V. G. Chupryna, Kherson State University, 1.18. [in Ukrainian].
5. Makoida O. (2014) Osoblyvosti rozvytku strasnoi tematyky u mystetstvi Zakhidnoi Yevropy XI-XVIII stolit. [Features of the development of passionate themes in Western European art of the XI-XVIII centuries] Narodoznavchi zoshyty, chasopys instytutu narodoznavstva NAN Ukrainy. - Ethnographic notebooks, periodical of the Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, 6 (120). 1448-1462. [in Ukrainian].
6. Medvedeva N. V. (2009) Osoblyvosti protsesu transformatsii khudozhnoho zadumu v obrazotvorchii diialnosti. [The features of the transformation process of the artistic conception in art activity] Aktualni problemy psykholohii: zb. nauk. pr. instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. - Actual problems of psychology: collection of scientific works, H.S. Kostiuk Institute of Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, 150-161. [in Ukrainian].
7. Piddubna O., Maksymchuk A. (2020) Rozvytok khudozhno-tvorchykh zdibnosti studentiv pid chas samostiinoi roboty z dystsyplin "Zhyvopys", "Kompozytsiia". [Development of artistic and creative abilities of students during their personal work in the disciplines "Painting", "Composition"] Rozvytok suchasnoi osvity i nauky: rezultaty, problemy, perspektyvy. Tom IV: Zminy ta synerhiia v rozvytku nauky ta osvity: kolektyvna monohrafiia. Konin – Uzhhorod – Kherson – Kyiv. - Development of Modern Education and Science: Results, Problems, Prospects. Volume IV: Changes and synergy in the development of science and education: a collective monograph. Konin – Uzhhorod – Kherson – Kyiv, 176-187. [in Ukrainian].
8. Pobozhii S. I. (2017) «Hroza» Dzhordzhone de Kastelfranko i dukhovnyi svit khudozhnyka. [Giorgione de Castelfranco's "Thunderstorm" and the artist's spiritual world] Svitohliad – Filofosofia – Relihiia: zb. nauk. pr. Sumskooho derzhavnoho universytetu. - Worldview – Philosophy – Religion, collection of scientific works of Sumy State University, 12. 179-186. [in Ukrainian].
9. Skakandi Yu. Yu. (2015) Mystetstvo peizazhu. [The art of landscape] Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnolohii ta dyzainu. - Bulletin of the Kyiv National University of Technology and Design, 5. 254-260. [in Ukrainian].